

ASKERÎ MECMUA

Doç. Dr. Hakan TÜRKKAN

Askerî Mecmua'nın temelleri, Osmanlı Devleti döneminde yayınlanmış olan süreli askerî yayınlara dayanır. 1864 yılında yayın hayatına başlamış olan ve Bâb-ı Seraskerî tarafından çıkarılmakta olan *Cerîde-i Askerîye*, Osmanlı Devleti'nde yayınlanan ilk askerî dergi olma özelliği taşır. *İlk ordu gazetesi* olarak nitelenen *Cerîde-i Askerîye*, 1922 yılına kadar varlığını devam ettirmiştir. *Cerîde-i Askerîye* dışında da çeşitli konularda askerî gazete ve dergiler yayınlanmıştır. Örneğin 1871 yılında tıp alanında *Cerîde-i Tibbiye-i Askerîye* yayınlanmaya başlamış ve 1922 yılında *Askerî Tıp Mecmuası* adıyla yayın hayatına devam etmiştir. Ayrıca 1889 tarihinde denizcilik alanında yayınlanmaya başlayan *Cerîde-i Bahriye* ve 1918 yılında veterinerlik alanında çıkarılan *Askerî Cerîde-i Baytariye* gibi yayınlar askerî gazete ve dergi örnekleri arasında yer alır.

Askerî mecmuaların temeli ilk kez 1878 yılında Harbiye Nezareti Erkân-ı Harbiye-i Umûmîye Dairesi tarafından yayınlanmış olan *Mecmuâ-i Fünûn-ı Askerîye* isimli dergiye dayanır. *Mecmuâ-i Fünûn-ı Askerîye* 1882 yılında *Mecmuâ-i Askerîye* adını almıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yayınlanamayan *Mecmuâ-i Askerîye*, Kurtuluş Savaşı'nın da başlangıç dönemi olan 1 Mart 1919 tarihinde birinci sayıdan itibaren tekrar yayınlanmaya başlamıştır. 1925 yılı aralık ayında yayınlanan 59. sayısından itibaren *Tarih Kısmı* yayınlanmaya başlayan *Mecmuâ-i Askerîye*, 1926 yılında 60. sayıdan itibaren *Askerî Mecmua* adını almıştır. Türkiye'de 1928 yılında gerçekleşmiş olan Harf İnkılabı nedeniyle 1929 yılında yayınlanan 72. sayıdan itibaren yeni harflerle yayınlanmaya başlamıştır. Askerî Mecmua 1948 yılı mart ayında çıkan 145. sayıdan sonra *Ordu Dergisi* olarak yayın hayatına devam etmiştir.

Çanakkale Cephesi, İngiltere'nin Fransa'yla birlikte savaş güçlerini arttırmak amacıyla Rusya ile doğrudan temas kurmak istemesi sonucunda açılmıştır. Ayrıca Hint yolu ve Süveyş Kanalı

üzerindeki baskıyı azaltmak, Orta Avrupa'ya sızmış olan Alman ve Avusturya ordularını arkadan çevirmek gibi hedefleri olan ve Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli askerî faaliyet alanlarından biri olan Çanakkale Muharebeleri, Askerî Mecmua'da yayınlanmış olan makalelere de konu olmuştur.

Askerî Mecmua'nın 1919-1948 yılları arasında yayınlanan ve 1. sayıdan 145. sayıya kadar olan kısmında Çanakkale Muharebeleriyle ilgili yayınlanmış olan 10 adet makale mevcuttur. Bu makaleler ve muhtevaları kısaca şu şekildedir:

1- Çanakkale

11 Nisan 1928 tarih ve 14 numaralı Almanca yayınlanmış olan *Doçe Ver*'de Mosorof tarafından yayınlanan çalışma, Kasım 1928 tarihli Askerî Mecmua'da Yüzbaşı Ahmet Şevket'in çevirisi olarak yayınlanmıştır. Bu çalışmada Çanakkale Muharebelerinde yaşananların önemli bir kısmı cephede bulunan İngiliz savaş muhabiri Elis Bartlet'in gözlemleri ve hatıralarına dayanılarak ele alınmıştır.

2- Seddülbahir'de Türklerin İlk Şanlı Müdafası

Aralık 1926 tarihli 63. Sayıda yer alan çalışma İngilizlerin 25-26 Nisan 1915 tarihinde Seddülbahir kıyılarına yaptıkları saldırıları anlatır. Seddülbahir'de gerçekleşen muharebelerin saat saat anlatıldığı bu çalışmada Türk askerinin mevcudu, muharebe sırasında verilen kayıplar, malzeme ve mühimmat durumu hakkında da bilgiler verilmiştir.

3- Çanakkale Savaşı'nda Seddülbahir Kıyılarının İlk Şanlı Müdafası

Yüzbaşı İhsan Özgil tarafından kaleme alınıp Askerî Mecmua'nın 1 Eylül 1938 tarihli 110. sayısında yayınlanan çalışma, İtilaf Kuvvetleri'nin 25 Nisan 1915 tarihinde Seddülbahir kıyılarına yönelik gerçekleştirdikleri ilk çıkarma harekâtını konu alır. Seddülbahir Muharebeleri sırasında tarafların askerî güçlerinin durumuyla savunma ve saldırı planları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

4- Seddülbahir’de İlk İhraca Karşı Koyan Tabur Kumandanının Notları

Seddülbahir’de görev yapmış olan Binbaşı Mahmut Sabri tarafından kaleme alınan çalışma Askerî Mecmua’nın Eylül 1933 tarihli 90. sayısında yayınlanmıştır. Binbaşı Mahmut Sabri eserini, Seddülbahir çıkarmasına ilk karşı koyan 26’ncı Alay 3’üncü Tabur Komutanı olarak kaleme almıştır. Bu yönüyle eser aynı zamanda hatırat niteliği taşır. Türk tarafıyla İtilaf Kuvvetleri’nin askerî durumlarına da yer verilen çalışmada Türk tarafının kendisinden yaklaşık on misli üstün olan düşmana karşı yaklaşık 32 saat boyunca vermiş olduğu mücadeleyi konu alır.

5- Çanakkale Nasıl Müdafaa Edildi?

Çalışma Kurmay Yüzbaşı Şemsi Zobu tarafından Eylül 1935 tarihli Askerî Mecmua’nın 98. sayısında yayınlanmıştır. Şemsi Zobu, ağabeyi Cevad Zobu’yu Çanakkale Muharebelerinde kaybetmiş olduğunu belirterek maksadının bir harp tarihi yazmaktan çok hasbihal etmek ve duygularını paylaşmak olduğunu ifade eder. Çanakkale’de ordunun sevk ve idaresi meselesini ele alan Şemsi Zobu, Çanakkale Muharebelerinde Alman General Liman von Sanders’in Türk ordularını sevk ve idaresi üzerinde özellikle durmuştur.

6- Çanakkale Harbi’nde İngiliz Sevk ve İdaresi I-II

Tuğgeneral Sabit’in kaleme aldığı çalışma iki kısımdan oluşur. Deniz muharebelerinin ele alındığı birinci kısım Askerî Mecmua’nın Haziran 1932 tarihli 85. sayısında, kara muharebelerinin ele alındığı ikinci kısım ise Eylül 1932 tarihli 86. sayısında yayınlanmıştır. Çalışma Çanakkale Muharebelerinin başlangıç döneminden itibaren tarafların cephedeki güç durumunu teknolojik açıdan da ele alarak ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra İngilizlerin cephedeki faaliyetleri, planları, hayalleri ele almıştır. Aynı zamanda İngiliz komutanların Çanakkale’ye yönelik planlarının kıyaslandığı bu çalışmada İngilizlerin kendi içlerinde yaşadıkları çelişiklere ve görüş ayrılıklarına da yer verilmiştir.

7- Büyük Harpte Çanakkale Seferi

Yarbay Bursalı Mehmet Nihat’ın İzmir Müstahkem Mevkii Komutanlığında 1927-1928 kışında vermiş olduğu konferanslardan oluşan bu çalışmanın Askerî Mecmua’da Çanakkale Muharebeleri hakkında kaleme alınan eserlerin en teferruatlısı olduğu söylenebilir. Çünkü Çanakkale Cephesi’nin açılma sebepleri de dâhil olmak üzere deniz ve kara muharebeleri ve muharebelerin sona erişti ayrıntıları ile izah edilmiştir. Yazarın Çanakkale Cephesi’nde Türk – Alman ittifakına yönelik yorum ve değerlendirmeleri dikkate değerdir. Mehmet Nihat’ın Çanakkale Muharebelerinde bizzat bulunmuş olması hadiseleri etkili bir biçimde ele alabilmesini sağlamıştır.

8- Çanakkale Savaşları Tarihi I-II

Kurmay Binbaşı Kadri Perk tarafından kaleme alınan ve iki kısımdan oluşan çalışma Askerî Mecmua’nın Çanakkale Muharebelerine ayrılmış olan 115. ve 116. sayılarının tarih kısımlarında yayınlanmıştır. 115. sayının tarih kısmı Aralık 1939; 116. sayının tarih kısmı ise Mart 1940 tarihinde yayınlanmıştır. Çanakkale Muharebelerinin pek çok yönüyle ele alındığı çalışmada, Boğaz’a yönelik ilk düşman bombardımanından başlayarak Çanakkale Muharebelerinde gerçekleşen çarpışmalar kronolojik sırayla ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada cephede verilen kayıplar, iaşe ve ikmal işleri ve Türk askerinin başarılarına dair bilgilere de yer verilmiştir.

9- Gelibolu’ya Çıkarma Bugün Yapılsaydı!

Askerî Mecmua’nın Haziran 1938 tarihli 109. Sayısında yayınlanan çalışma, Öğretmen Yüzbaşı Fikri Kozanoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Kozanoğlu bu çalışmasıyla Çanakkale Muharebelerini 23 yıl sonraki askerî şartlar, teknolojiler ve anlayışlar çerçevesinde değerlendirmiştir.

10- Büyük Harp (1914-1918), İran ve Çanakkale Cepheleri

Sovyet Rusya askerî tarihçilerinden biri olan A. M. Zaonçkovskiy tarafından kaleme alınmış olan çalışma Askerî Mecmua’nın Haziran 1935 tarihli

97. Sayısında yayınlanmıştır. Süvari Binbaşı Latif tarafından Türkçeye çevrilen eserde İran ve Çanakkale Cepheleeri birlikte ele alınmıştır.

Kaynakça

Askerî Mecmualar

- A.M., Zayonçkovskiy. “Büyük Harp (1914-1918), *İran ve Çanakkale Cepheleeri*”. Çev. Latif, *Askerî Mecmua*, İstanbul: Haziran 1935, Sayı 97; 443-471.
- Binbaşı Mahmut. “Seddülbahir’de İlk İhraca Karşı Koyan Tabur Kumandanının Notları”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: Eylül 1933, Sayı 90; 307-322.
- Fikri, Kozanoğlu. “Gelibolu’ya Çıkarma Bugün Yapılıydı”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: Haziran 1938, Sayı 109; 501-506.
- Kadri Perk. *Çanakkale Savaşları Tarihi (I. Kısım)*, 115 Sayılı Askerî Mecmua’nın Tarih Kısımı, İstanbul: Aralık 1939.
- Kadri, Perk, *Çanakkale Savaşları Tarihi (II. Kısım)*, 116 Sayılı Askerî Mecmua’nın Tarih Kısımı, İstanbul: Mart 1940.
- Mosorof. “Çanakkale”. Çev. A. Şevket, *Askerî Mecmua*, İstanbul: 1 Kasım 1928, Sayı: 71; 15-22.
- Özgil, İhsan. “Çanakkale Savaş’ında Seddülbahir Kıyılarının İlk Şanlı Müdafaası”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: 1 Eylül 1938, Sayı: 110; 770-776.
- Şemsi, Zobu. “Çanakkale Nasıl Müdafa Edildi”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: Eylül 1935, Sayı: 98; 863-874.
- Tümgeneral Sabit. “Çanakkale Harbinde İngiliz Sevk ve İdaresi”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: 1 Haziran 1932, Sayı: 85; 43-60.
- Tümgeneral Sabit. “Çanakkale Harbinde İngiliz Sevk ve İdaresi”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: Eylül 1932, Sayı: 86; 326-346.
- Yarbay Mehmet Nihat. “Büyük Harpte Çanakkale Seferi (1914-1918)”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: Eylül 1928, C. 46, Sayı: 70; 2-82
- Yüzbaşı İbrahim. “Seddülbahir’de Türklerin İlk Şanlı Müdafaası”. *Askerî Mecmua*, İstanbul: 1 Aralık 1926, Sayı: 63; 38-52.

Araştırma ve Tetkik Eserler

- Kurşun, Zekeriya. “Çanakkale Muharebeleri”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, VIII, 205-208.
- Pehlivanlı, Hamit. “Son Dönem Tarih Araştırmalarında Askerî Gazete ve Süreli Yayınların Yeri”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Mart 2005, XXI, Sayı: 61; 243-258.
- Pehlivanlı, Hamit. *Genelkurmay, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Süreli Yayınları Makaleler Dizini I*, Ankara: Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1992.
- Türkkan, Hakan. *Askerî Mecmua’da Birinci Dünya Savaşı Türk Cepheleeri (1-145. Sayılar)*, Ankara: Berikan Yayınları, 2021.
- Türkkan, Hakan. *Askerî Mecmua’da Çanakkale Cephesi*, Yeni Türkiye Çanakkale Özel sayısı, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2015, Yıl XXI, Sayı 65: 215-221.

Atıf

Türkkan, Hakan. “*Askerî Mecmua*”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2023.

Hakan Türkkan, “*Askerî Mecmua*”, *Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi*, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2023.